

Магістр 2 року навчання
 фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

МАКРОЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТА РІВНЯ КРЕДИТНОГО РИЗИКУ ДОМОГОСПОДАРСТВ

Анотація. Розглянуто структуру дохідної та витратної частин середньостатистичного домогосподарства України. Здійснено аналіз фінансового стану домогосподарств. Наведено підхід до визначення рівня кредитного ризику домогосподарств.

Аннотация. Рассмотрена структура доходной и расходной частей среднестатистического домохозяйства Украины. Осуществлен анализ финансового состояния домохозяйств. Представлен подход к определению уровня кредитного риска домохозяйств.

Annotation. The structure of revenue and expenditure of an average household in Ukraine is considered. The analysis of the financial condition of households has been carried out. The approach to determining the level of credit risk of households is presented.

Ключові слова: кредитний ризик, домогосподарство, платоспроможність, структура доходів та витрат, оцінка кредитного ризику.

Стабільність банківського сектору є основою стабільного економічного розвитку в кожній країні. Проте банківські установи більшою мірою зазнають ризику, ніж інші суб'єкти господарювання, оскільки незмінним залишається їх основне призначення – фінансове посередництво в переміщенні грошових коштів між кредиторами та позичальниками.

Враховуючи збільшення обсягів споживчого банківського кредитування в абсолютному та відносному вимірі й загострення проблеми неповернення отриманих кредитів фізичними особами, особливо актуальним стає питання аналізу фінансового стану домогосподарств України як потенційних позичальників. Дану проблематику вивчали такі вчені, як: Вовк В. Я., Хмеленко О. В., Владчин У. В. [1; 2].

Метою даної роботи є виявлення закономірностей у розподілі доходів та витрат домогосподарств і надання рекомендацій щодо визначення рівня їх кредитного ризику.

Фінанси населення формуються доходами і витратами окремих домогосподарств. Для проведення аналізу фінансового стану домогосподарств розглянуто структуру їх дохідної та витратної частин. Дохідна частина фінансів домогосподарств представлена різними джерелами надходження, які умовно можна поділити на дві групи: грошові та негрошові надходження.

На рис. 1 наведена структура доходів домогосподарств України у період з 2011 до 2012 року (в середньому на одне домогосподарство) [3].

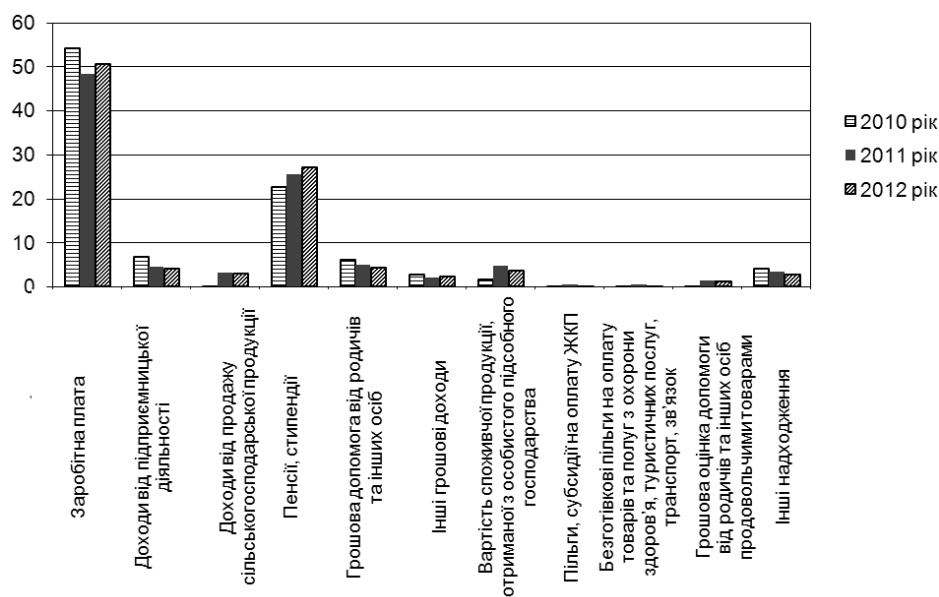

Рис. 1. Структура доходів домогосподарств України у 2011 – 2012 роках

(у середньому на одне домогосподарство)

Виходячи з рис. 1, переважну частину джерел доходів домогосподарств становлять грошові доходи, питома вага яких становила: у 2010 році – 93,1 %, у 2011 – 89,3 %, у 2012 році – 91,4 % [3]. Незначне скорочення частки грошових джерел доходів домогосподарств у 2011 році пов'язане переважно зі збільшенням частки споживчої продукції, отриманої з особистого підсобного господарства. Така ситуація, можливо, є наслідком підвищення безробіття, оскільки у 2009 році кількість безробітних в Україні збільшилася майже на 40 %. Відповідно, домогосподарства, що залишилися без грошового фінансування, були змушені зайнятися підсобним домогосподарством. Крім того, у структурі грошових доходів домогосподарств переважає заробітна плата, яка становила 54,1; 48,5; 50,6 % у 2010 – 2012 роках відповідно від загального обсягу доходів домогосподарств.

Друге місце за обсягом у структурі грошових надходжень домогосподарств належить стипендіям та пенсіям – 22,7; 25,7; 27,2 % у 2010 – 2012 роках відповідно від загального обсягу доходів домогосподарств [3]. Така ситуація може бути пояснена тим, що з кожним роком частка пенсіонерів зростає, що є однією з найголовніших демографічних проблем.

Також слід звернути увагу на скорочення частки доходів, отриманих від підприємницької діяльності. За аналізований період їх частка скоротилася на 35 %. Така ситуація є несприятливою для економіки України в цілому і є наслідком погіршення умов функціонування малого та середнього бізнесу.

Негрошова частина доходів домогосподарств сформована переважно за рахунок вартості споживчої продукції, отриманої з особистого підсобного господарства. Грошова оцінка різноманітних пільг та субсидій протягом аналізованого періоду становили не більше 1 %, що свідчить про низький рівень соціального захисту в Україні.

Витратну частину фінансів домогосподарств також можна поділити на дві групи: споживчі та неспоживчі витрати.

На рис. 2 наведена динаміка структури витрат домогосподарств України у 2011 – 2012 роках (у середньому на одне домогосподарство) [3].

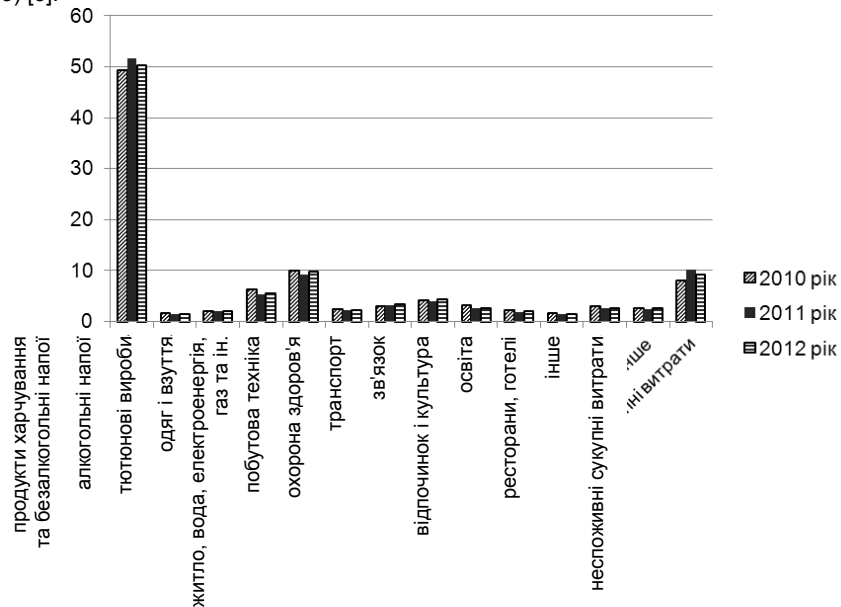

Рис. 2. Структура витрат домогосподарств України у 2010 – 2012 роках

Як видно з рис. 2, близько половини усіх витрат складають продукти харчування та безалкогольні напої. Їх питома вага у 2010 – 2012 роках становила 49,3; 51,7 і 50,3 % відповідно.

Другим за обсягом напрямом використання ресурсів домогосподарств є оплата житла, електроенергії, газу та ін. Їх частка протягом усього аналізованого періоду становила близько 10 %. Така ситуація є наслідком завищених розмірів комунальних платежів в Україні.

Освіта, відпочинок і культура займають надзвичайно малу частку в загальному обсязі витрат домогосподарств України. Їх питома вага знаходиться на рівні 2 %.

У цілому частка грошових коштів, які щомісячно домогосподарства витрачають на споживчі товари, становить близько 90 %. Так, у 2010 році їх частка становила 92 %, у 2011 році – 89,9 %, у 2012 році – 90,8 % [3], що свідчить про те, що в Україні переважає суспільство споживачів, про нестачу фінансових ресурсів на інші потреби.

Таким чином, розглянувши структуру доходів та витрат домогосподарств України у 2010 – 2012 роках, можна стверджувати, що:

основним джерелом фінансових ресурсів домогосподарств є заробітна плата, яка, враховуючи ситуацію на ринку праці України, є нестабільним джерелом доходів;

другим за величиною джерелом доходів є пенсії та стипендії, які, враховуючи їх середній розмір по Україні, не можуть достатньою мірою задовольняти першочергові потреби домогосподарств;

переважна частина витрат домогосподарства спрямована на споживчі потреби, зокрема на продукти харчування та безалкогольні напої;

враховуючи середній дохід домогосподарств, зрозуміло, що даних коштів більшості домогосподарств не вистачає на задоволення навіть фізіологічних потреб, не кажучи вже про потреби в освіті, культурному розвитку.

Отже, це свідчить про високу потребу домогосподарств України у споживчих банківських кредитах.

Тому постає необхідність визначити, до якого класу кредитного ризику належить середньостатистичне домогосподарство. Оцінка поточної платоспроможності позичальника за даними робіт [1; 2] проведена за показниками, порядок розрахунку яких наведено в таблиці.

Таблиця

Оцінка кредитного ризику середньостатистичного домогосподарства

Показник	Порядок розрахунку	Рекомендоване значення	Значення показника за роками		
			2010 рік	2011 рік	2012 рік
Відношення кредитного платежу до доходу	Сума щомісячних платежів за кредитом / сума щомісячних доходів фізичної особи	Не більше 0,4	0,22	0,23	0,21
Відношення зобов'язань до доходу	Сума щомісячних платежів позичальника / сума щомісячних доходів фізичної особи	Не більше 0,5	0,82	0,94	0,89
Коефіцієнт платоспроможності	Сума щомісячних доходів фізичної особи / (сума щомісячних платежів за кредитом + сума щомісячних платежів позичальника)	Більше 1	0,96	0,86	0,91

За даними всеукраїнського дослідження, середній розмір споживчого кредиту на одного позичальника становив 8 000 грн [4]. Тому розмір щомісячних платежів за кредитом за ставкою 22 % становив 748,76 грн.

Як видно з наведених розрахунків, рекомендоване значення першого коефіцієнта протягом усього аналізованого періоду виконується. Відношення суми щомісячних платежів за кредитом знаходиться на рівні 21 – 23 %. Протилежна ситуація спостерігається щодо показника відношення зобов'язань до доходу домогосподарства, він значно перевищує своє рекомендоване значення і свідчить про те, що майже весь обсяг доходів домогосподарства спрямовують на необхідні щомісячні витрати, тобто в їх розпорядженні залишається близько 10 % доходів щомісячно, що свідчить про високий кредитний ризик домогосподарств і можливу втрату платоспроможності. Така ситуація підтверджує коефіцієнт платоспроможності, який свідчить про високу ймовірність несвоєчасного та/або неповною погашення суми боргу; коефіцієнти, що характеризують середньостатистичному домогосподарству не вистачає джерел фінансування на виплату щомісячних платежів та платежів за кредитом.

У цілому середньостатистичне домогосподарство можна віднести до класу В [5], який характеризується наступним: сукупний чистий дохід боржника – фізичної особи – є нижчим, ніж сума внесків на погашення боргу за всіма активами банку щодо цього боржника за відповідний період, наявні негативні зміни щодо загального матеріального стану клієнта та/або його соціальної стабільності; зростання обсягу зобов'язань боржника – фізичної особи – свідчить про високу ймовірність несвоєчасного та/або неповною погашення суми боргу; коефіцієнти, що характеризують поточну платоспроможність боржника – фізичної особи – і його фінансові можливості виконати зобов'язання за кредитом, є несуттєво нижчими, ніж їх оптимальні значення.

Таким чином, була встановлена закономірність, що основними джерелами доходів домогосподарств України протягом усього аналізованого періоду були заробітна плата та стипендії, пенсії, які майже в повному обсязі спрямовуються на продукти споживання. На основі наявної інформації та враховуючи особливості функціонування домогосподарств, був запропонований метод оцінки кредитного ризику домогосподарств.

Наук. керівн. Внукова Н. М.

Література: 1. Вовк В. Я. Кредитування і контроль : навч. посібн. / В. Я. Вовк, О. В. Хмеленко. – К. : Знання, 2008. – 463 с. 2. Владичин У. В. Банківське кредитування / У. В. Владичин. – К. : Атака, 2008. – 648 с. 3. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>. 4. Дослідження: Середній розмір споживчого кредиту [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://news.bigmir.net/business/428567>. 5. Положення про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями : Постанова Правління НБУ від 25.01.2012 р. № 23 зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0231-12>.